

Weerbaarheidscheck politieke partijen

'Van individuele naar collectieve weerbaarheid'

Versie mei 2021 beknopt

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

TASKFORCE - RIEC
Brabant - Zeeland
#samensterktegenondermijning

Mr. dr. Willeke Slingerland

(Lector Weerbare Democratie)

Michel Linnenbank, MSc.

(Senior-onderzoeker Lectoraat Modelleren van Maatschappelijke Impact)

dr. ir. Attila Németh

(Lector Modelleren van Maatschappelijke Impact)

De weerbaarheidscheck is door Saxion Hogeschool ontwikkeld in opdracht van de gemeente Eindhoven en in samenwerking met de Taskforce RIEC Brabant- Zeeland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

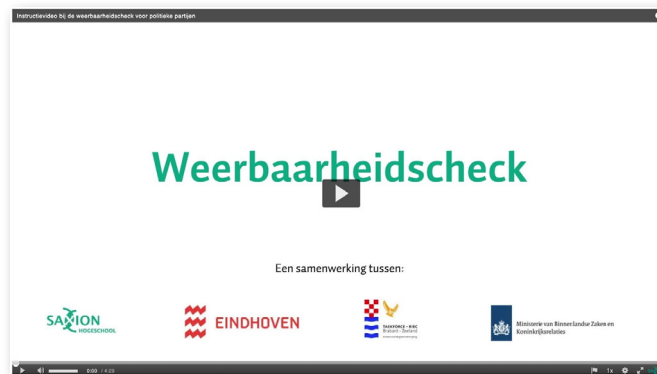
*Voor meer informatie over de weerbaarheidscheck kunt u contact opnemen met
Mr. dr. W. (Willeke) Slingerland, Lector Weerbare Democratie via weerbaarheidsscan@saxion.nl.*

Weerbaarheidscheck

Het doel van de weerbaarheidscheck is kandidaat-raadsleden en kandidaat-wethouders weerbaar maken voor die uitdagingen die bij lokale politiek komen kijken. Een belangrijk onderdeel in de weerbaarheidscheck is de lijst met vragen die door benoemingscommissies kan worden gebruikt om het goede gesprek met potentiële kandidaten te voeren. Sommige vragen moeten gesteld worden op basis van de Gemeentewet en Kieswet, maar het merendeel van de vragen is bedoeld om de geschiktheid en benoembaarheid van een kandidaat te toetsen en de verwachtingen over het raadswerk of wethouderschap over en weer te uiten. De gebruiksvriendelijke vragenlijst in de check helpt de weerbaarheid van kandidaten te vergroten zodat zij toegerust worden om hun rol op een veilige en integere manier op te pakken. De vragen zijn bedoeld voor kandidaat-raadsleden maar kunnen ook gebruikt worden in gesprekken met diegenen die het wethouderschap ambiëren.

De check is een doorontwikkeling van de tools uit de Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en de Handreiking integriteitstoetsing van kandidaten voor decentrale politieke partijen zoals beschikbaar is gesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.¹

De weerbaarheidscheck is geschikt voor alle gemeenten. Saxion biedt een workshop aan waarin ook de theoretische achtergrond en praktische uitvoering van de weerbaarheidscheck wordt besproken. Ook is er een kort instructiefilmpje beschikbaar via de volgende link:

De weerbaarheidscheck is ontwikkeld voor politieke partijen die op eigen wijze op zoek gaan naar politiek talent. De check is een kant-en-klare gespreksleidraad voor kandidaat-raadsleden en kandidaat-wethouders. De check voedt tevens het netwerkbewustzijn van de politieke partij en maakt het mogelijk om de integriteit en veiligheid binnen netwerken binnen de partij bespreekbaar te maken. Een individueel en gedeeld netwerkbewustzijn ontstaat wanneer ook na benoeming gesproken wordt over de rol die iemands netwerken hebben op het functioneren als volksvertegenwoordiger of bestuurder. Juist na installatie als raadslid of wethouder ontstaan nieuwe netwerken die samenhangen met specifieke portefeuilles of het woordvoederschap. Een (verbeterd) netwerkbewustzijn helpt dan de weerbaarheid te vergroten.

¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2021). Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen. Te raadplegen via: <https://www.politiekeambtsdragers.nl/publicaties/brochures/2021/03/30/handreiking-integriteit> en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2020). Te raadplegen via: <https://www.politiekeambtsdragers.nl/publicaties/publicaties/2019/10/29/handreiking-integriteitstoetsing-van-kandidaten-voor-decentrale-politieke-partijen>

De gespreksleidraad voor de weerbaarheidcheck

Toelichting op het gesprek en voorbereiding

Voorafgaand aan het gesprek kan er van de kandidaat documentatie worden gevraagd.

Denk hierbij aan:

- CV
- Diploma van de hoogst genoten opleiding
- Verklaring Omtrent Gedrag
- BKR-registratie

Onderstaande vragen kunnen als leidraad worden gebruikt in voorbereiding op en tijdens de gesprekken tussen de kandidaat en de benoemingscommissie. Het betreft een mix van gesloten en open vragen. Bij beide typen vragen geldt dat de vraag de aanleiding zou moeten zijn voor een verdiepend gesprek. Dit betekent dat de kandidaat gevraagd wordt zijn of haar antwoord toe te lichten.

Relatie met de gemeente en ambities

Financiële en zakelijke belangen

Nevenfuncties

Sociale media

Veiligheid en ondermijning

Netwerkbewustzijn

Relatie met de gemeente en ambities

1. Heeft u op dit moment een functie die onverenigbaar is met de rol van raadslid?

Ja

Nee

Toelichting

De lijst van onverenigbare functies is genoemd in de Gemeentewet (art. 13 Gemeentewet):

a. minister;	i. secretaris van de provincie;
b. staatssecretaris;	j. griffier van de provincie;
c. lid van de Raad van State;	k. burgemeester;
d. lid van de Algemene Rekenkamer;	l. wethouder;
e. Nationale ombudsman;	m. lid van de rekenkamer;
f. substituut-ombudsman als bedoeld in artikel 9, eerste lid, van de Wet Nationale ombudsman;	n. ombudsman of lid van de ombudscommissie als bedoeld in artikel 81p, eerste lid;
g. commissaris van de Koning;	o. ambtenaar, door of vanwege het gemeentebestuur aangesteld of daaraan ondergeschikt.
h. gedeputeerde;	

2. Verricht u op dit moment werkzaamheden voor de gemeente waar u raadslid wilt worden?

Ja

Nee

Toelichting

De lijst van onverenigbare werkzaamheden voor raadsleden is genoemd in de Gemeentewet (art. 15) en geldt voor de beantwoording van vraag 2 en 3.

- a. als advocaat of adviseur in geschillen werkzaam zijn ten behoeve van de gemeente of het gemeentebestuur dan wel ten behoeve van de wederpartij van de gemeente of het gemeentebestuur
- b. als gemachtigde in geschillen werkzaam zijn ten behoeve van de wederpartij van de gemeente of het gemeentebestuur;
- c. als vertegenwoordiger of adviseur werkzaam zijn ten behoeve van derden tot het met de gemeente aangaan van:
 1. overeenkomsten als bedoeld in onderdeel d;
 2. overeenkomsten tot het leveren van onroerende zaken aan de gemeente;
- d. rechtstreeks of middellijk een overeenkomst aangaan betreffende:
 1. het aannemen van werk ten behoeve van de gemeente;
 2. het buiten dienstbetrekking tegen beloning verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de gemeente;
 3. het leveren van roerende zaken anders dan om niet aan de gemeente;
 4. het verhuren van roerende zaken aan de gemeente;
 5. het verwerven van betwiste vorderingen ten laste van de gemeente;
 6. het van de gemeente onderhands verwerven van onroerende zaken of beperkte rechten waaraan deze zijn onderworpen;
 7. het onderhands huren of pachten van de gemeente.

3. Heeft u een rol als adviseur, onderzoeker, gemachtigde of advocaat vervuld in een samenwerking met of geschil tussen de gemeente en een wederpartij?

- Ja
- Nee

Toelichting

Art. 15 Gemeentewet verbiedt deze activiteiten omdat deze de schijn van belangenverstrengeling kunnen opwekken wanneer verschillende professionele rollen binnen de gemeente gecombineerd worden. Zie lijst onder vraag 2.

4. Is er sprake van een juridisch conflict of juridische procedure tussen u of iemand uit uw familie met de gemeente waar u raadslid wilt worden?

- Ja
- Nee

Toelichting

Een juridisch conflict met de gemeente is onverenigbaar met het raadslidmaatschap omdat ook hier belangen verstrengeld kunnen raken. Denk aan de mogelijkheden om als raadslid invloed uit te kunnen oefenen op het privébelang waar het geschil over gaat.

5. Bent u woonachtig of van plan te verhuizen naar de gemeente waar u raadslid wilt worden?

- Ja
- Nee

Toelichting

Art. 10 lid 1 Gemeentewet schrijft voor dat een raadslid ingezetene moet zijn binnen de gemeente waarin hij/zij raadslid is. Als een raadslid is ingeschreven in de gemeentelijke basisregistratie, wordt dat raadslid geacht in die gemeente te wonen.

6. Bent u ooit lid geweest van een andere politieke partij en heeft u hiervoor bestuurlijke of politiek functies bekleed?

- Ja
- Nee

Toelichting

Het is goed om te weten welke andere activiteiten een kandidaat-raadslid voor andere politieke partijen heeft ondernomen. Deze vraag helpt om zicht te krijgen op de politieke ideologie van de kandidaat, maar geeft ook inzicht in de reden om zich nu voor deze partij kandidaat te stellen. Dit kan een legitieme reden hebben, maar kan ook te maken hebben met eerdere conflicten binnen andere partijen of het geluk willen zoeken binnen een nieuwe partij.

7. Bent u van plan zich in de toekomst ook verkiesbaar te stellen voor het waterschap, de provincie of de Eerste of Tweede Kamer?

- Ja
- Nee

Toelichting

Deze vraag geeft inzicht in de ambities van het kandidaat-raadslid. Ambieert hij/zij de lokale politiek of liggen de ambities elders en is er een risico dat het raadslid na benoeming vertrekt. Het is mogelijk om het raadswerk te combineren met bijv. het werken als Tweede Kamerlid. Dit zal gevolgen hebben voor de daadwerkelijke inzet.

8. Wat is uw drijfveer om zich verkiesbaar te stellen?

- Ja
- Nee

Toelichting

Denk hierbij aan positieve redenen: het gevoel nu zelf in actie te willen komen (nu tijd, momentum, persoonlijke behoefte of maatschappelijke noodzaak). Of negatieve redenen: ruzie met werkgever, werkloos, uit andere fractie gestapt, raadslidmaatschap als tweede kans om maatschappelijk te slagen.

9. Hoeveel tijd heeft u voor het werk als raadslid in de gemeente?

- Ja
- Nee

Toelichting

Raadswerk behelst gemiddeld 16 tot 24 uur. Het is van belang te toetsen of de kandidaat zich hiervan bewust is en dit praktisch kan en wil realiseren in combinatie met privéleven en andere werkzaamheden.

Financiële en zakelijke belangen

10. Bent u momenteel in loondienst of heeft u een eigen onderneming?

- Ja
- Nee

Toelichting

Het is verstandig om na te gaan of het raadswerk de voornaamste bron van inkomsten zal worden of dat er ook een andere bron van inkomsten is. Dit geeft niet alleen inzicht in de financiële afhankelijk van het raadslidmaatschap maar ook een breder beeld in hoeverre de loonbetrekking of het ondernemerschap een risico vormt voor het raadswerk en vice versa. Denk hierbij aan relevante vertrouwelijke informatie uit hoofde van het raadswerk waar iemand als ondernemer z'n voordeel mee kan doen.

11. Is er in de afgelopen drie jaar vanuit uw werkgever of organisatie sprake van een zakelijke relatie met de gemeente waar u raadslid wilt worden?

- Ja
- Nee

Toelichting

Hier geldt een risico wanneer iemand uit hoofde van het raadswerk invloed heeft op gemeentelijke beslissingen waarvan de werkgever of organisatie van het raadslid voor- of nadeel ondervindt.

12. Heeft u een belang in een onderneming anders dan van uzelf die een zakelijk relatie heeft met de gemeente waar u raadslid wilt worden?

- Ja
- Nee

Toelichting

Ook hier betreft het de situatie wanneer iemand uit hoofde van het raadswerk invloed heeft op gemeentelijke beslissingen die effect hebben op een onderneming waar het raadslid zelf een belang (bijv. aandelen) in heeft.

13. Onderschrijft u de normen van fatsoen?

- Ja
- Nee

Toelichting

Het is van belang om met de kandidaat in gesprek te gaan over hoe binnen de fractie, tijdens raadsvergaderingen en richting het college gecommuniceerd wordt. Is dit constructief, kritisch maar zonder schuttingstaal of vindt de kandidaat het normaal om grof te worden, te schelden, niet via de voorzitter te spreken en ook sociale media niet te schuwen om modder te gooien naar opponenten.

Nevenfuncties

14. Welke nevenfuncties heeft u in de afgelopen drie jaar vervuld of vervult u nog steeds?

Het gaat hier om alle betaalde en niet betaalde functies zoals bestuurswerk, vrijwilligerswerk of in de rol van toezichthouder. Via deze vraag moet duidelijk worden met welke petten een raadslid nog meer actief is of is geweest en in hoeverre dit een risico op belangenverstremming oplevert vanwege het raadswerk wat wellicht invloed heeft op de organisaties waar een kandidaat-raadslid zich voor inzet. Gelieve per nevenfunctie aan te geven:

- de naam van de instelling, de organisatie of het bedrijf waar u de functie vervult;
- of de functie bezoldigd dan wel onbezoldigd is;
- wat de functie inhoudt;
- wat het globale tijdsbeslag van de functie is;
- of u de nevenfunctie na uw benoeming/aanstelling voorzet.

a)

b)

c)

d)

15. Hebben de organisaties behorende bij uw nevenfuncties een financiële relatie met de gemeente?

Ja

Nee

Toelichting

Dit kunnen investeringen, aandelen, leningen, of subsidies zijn waardoor er al een relatie bestaat tussen de gemeente en de betreffende organisatie, waar het kandidaat-raadslid mogelijk met twee verschillende petten en loyaliteiten mee geconfronteerd wordt.

16. Hoe verhouden deze nevenfuncties zich tot een goede uitoefening van het raadswerk?

Denk hierbij aan kwaliteiten als objectief, onafhankelijk, betrouwbaar, integer, transparant die van u worden verwacht.

Sociale media

17. Bent u actief op de sociale media, zo ja welke media?

Denk hierbij aan Twitter, Facebook, LinkedIn, Instagram.

18. Met welk doel gebruikt u sociale media?

Denk hierbij aan verschil tussen privé en professioneel gebruik en gebruik om te informeren en/of in debat te gaan.

19. Heeft u in het verleden wel eens berichten of foto's gedeeld die nu als controversieel of ongepast zouden worden gezien of op een andere manier een risico vormen voor het raadswerk?

Denk aan berichten en foto's waarop iemand bloot te zien is, te hard rijdt, iemand verbaal aanvalt, onder invloed is of deelneemt aan beruchte demonstraties etc.

Veiligheid en ondermijning

20. Heeft u of iemand binnen uw directe familie of vriendenkring in het verleden activiteiten ontplooid die een belemmering kunnen vormen in uw toekomstige rol als raadslid of die u daardoor chantabel maken?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan activiteiten die nu als discriminatie gezien kunnen worden, prostitutiebezoek, dierenmishandeling of vormen van (politiek) activisme.

21. Bent u wel eens beticht van niet integer gedrag?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij bijvoorbeeld aan seksuele intimidatie, belangenverstremgeling, delen van vertrouwelijke informatie.

22. Bent u of iemand uit uw directe familie ooit in opspraak geraakt in de media?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan negatieve berichten op de tv, radio of in de krant over bepaald gedrag of functioneren.

23. Heeft u of iemand binnen uw directe familie ooit een conflict gehad met een persoon of organisatie binnen de gemeente?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan geschillen die in privé zijn ontstaan waarbij de ander werkzaam is binnen de gemeente of juist in de relatie tussen u en de gemeente als lokale overheid bijv. bij een vergunningaanvraag of handhavingsbesluit.

24. Heeft u connecties in het criminele circuit?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan de productie of het vervoer van drugs, diefstal, oplichting, fraude, uitbuiting van personeel.

Netwerkbewustzijn

Het is positief dat u als kandidaat-raadslid midden in de samenleving staat en over waardevolle netwerken beschikt. De netwerken zorgen voor draagvlak, zijn een bron van informatie en maken het mogelijk om maatschappelijke doelen te realiseren. Tegelijkertijd kunnen deze netwerken (on)bedoeld een vorm van vriendjespolitiek opleveren en exclusief worden. Om te zorgen dat netwerken 'gezond' en eerlijk blijven, willen we u vragen onderstaande vragen te beantwoorden.

25. In welke informele en formele netwerken bent u actief?

- A)
- B)
- C)
- D)

Denk hierbij aan netwerken die vanzelf ontstaan zijn (vrienden, familie en buurt) en netwerken die formeel van aard zijn (business clubs, politieke partij, verenigingen).

Gelieve per netwerk aan te geven:

- wat deze netwerken u en het netwerk opleveren (bijv. informatie, gezelligheid, maatschappelijk doel, acquisitie);
- wat de positieve en negatieve effecten zijn van deze netwerken op de samenleving (denk hierbij aan oneerlijke besluitvorming, oneerlijke concurrentie, intimidatie, schade publiek vertrouwen, milieuschade etc.);
- hoe u omgaat met deze netwerken wanneer u als raadslid gekozen wordt (blijft u actief, zet u de activiteiten op een lager pitje, verandert u van rol binnen het netwerk of stopt u met het netwerk).

a)

b)

c)

d)

26. Zijn er netwerken die elkaar overlappen?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan personen uit netwerk A die ook in netwerk B zitten.

27. Hoe beïnvloeden de overlappende netwerken elkaar?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan voorbeelden waar deze netwerken elkaar versterken, verzwakken, corrigeren etc.

28. Zijn er netwerken waarvan u geen onderdeel uitmaakt maar die u wel proberen te beïnvloeden?

Ja

Nee

Toelichting

Denk hierbij aan netwerken buiten uzelf om die iets van u willen (positief of negatief)

Gelieve per netwerk aan te geven:

- om wat voor netwerk het gaat;
- hoe u denkt om te gaan met dit netwerk als u verkozen bent als raadslid (vragen deze netwerken om actie na verkozen te zijn?);
- of u deze netwerken helpend of belemmerend vindt (beoordeelt u ze als positief of negatief?).

a)

b)

c)

29. Welke netwerken hebben voor u de grootste waarde?

Welke netwerken vindt u zelf het belangrijkste en waarom (effectiviteit, plezier, impact, aanzien)?

30. Hoe zorgt u ervoor dat de netwerken niet ontaarden (exclusief worden, naar binnen gekeerd en enkel netwerkleden bevoordelen)?

Wat doet u om te zorgen dat u het totaal aan gevolgen van het netwerk overziet? Wat doet u zelf binnen het netwerk om te zorgen dat dit netwerk geen negatieve gevolgen voor anderen heeft?

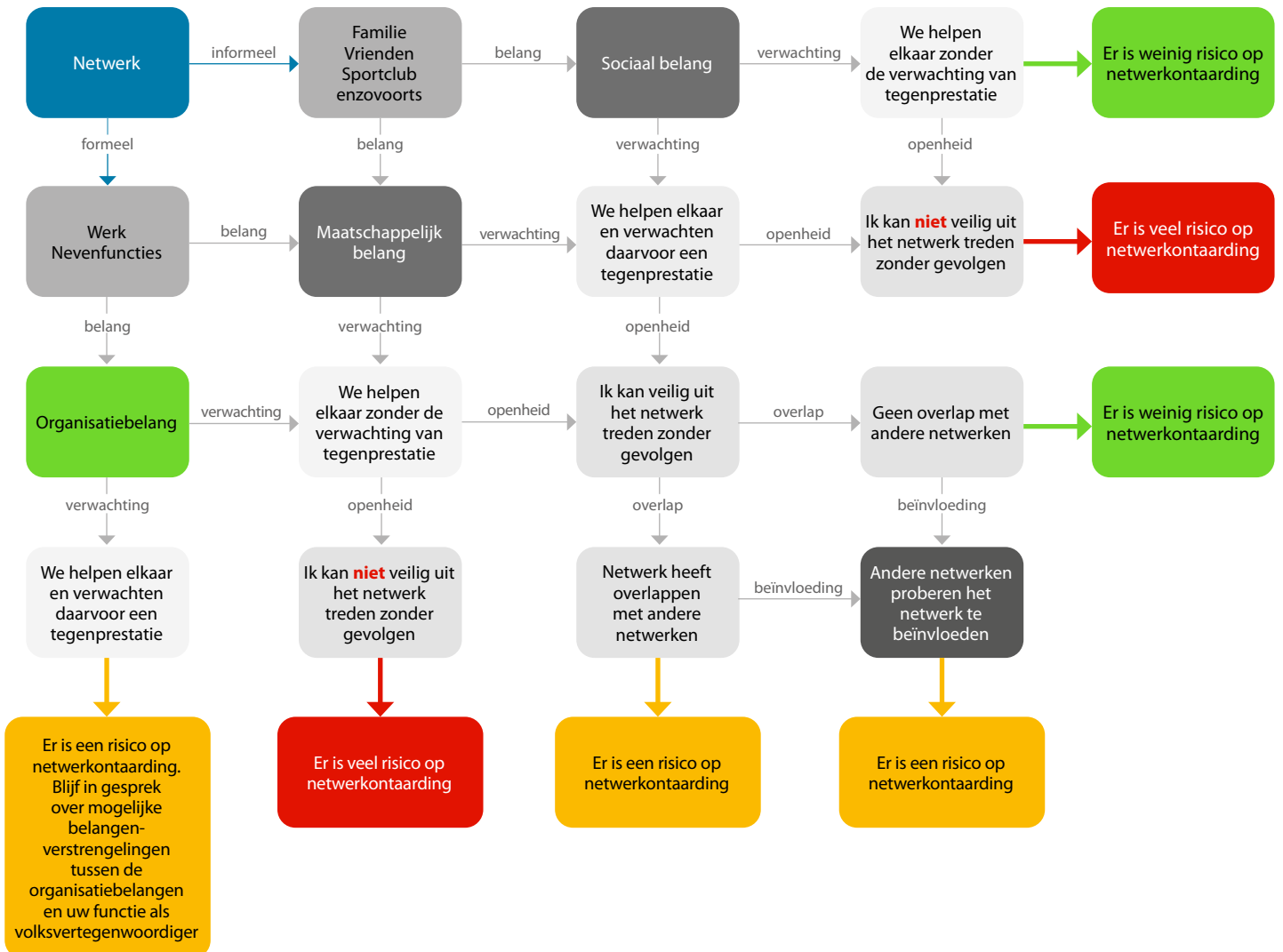
31. Waar en wanneer bespreekt u de aanwezigheid van de netwerken in uw werkzaamheden als raadslid?

Direct bij de start, wanneer het een dossier of vraagstuk raakt of wanneer er vragen over worden gesteld? Bespreekt u dit bijvoorbeeld met de fractie, een fractiegenoot of de partij?

32. Van welke netwerken kunt u afstand nemen en van welke netwerken kunt u dat niet?

Hoe afhankelijk bent u van de netwerken?

Wel of geen risico op netwerkontaarding

Er is een laag risico op netwerkontaarding

Als het risico op netwerkontaarding laag is, dan hoeft er geen directe actie te worden ondernomen, maar is het wel verstandig om met enige regelmaat de weerbaarheidscheck in te vullen en binnen de partij te bespreken. Netwerken kunnen in de loop van de tijd veranderen.

Er is een risico op netwerkontaarding

Als er een risico is op netwerkontaarding, dan is het verstandig om met elkaar te bespreken hoe om te gaan met de risico's en of deze risico's aanvaardbaar zijn. Om een beter beeld te krijgen hoe groot de risico's zijn kunnen de onderstaande vragen helpen;

- Kan ik nee zeggen tegen het netwerk?

Ja*

Nee*

- Kan iemand anders mijn rol overnemen in het netwerk?

Ja*

Nee*

- Kan ik imagoschade oplopen door mijn bijdrage aan het netwerk?

Ja*

Nee*

** Bij het groene antwoord is het risico laag en bij het rode antwoord is het risico hoog.*

Het is belangrijk om binnen de partij met elkaar in gesprek te gaan over de mogelijke risico's en met elkaar een goede afweging te maken of de risico's aanvaardbaar zijn.

Er is een hoog risico op netwerkontaarding

Als er een hoog risico is op netwerkontaarding, dan kan dit leiden tot schade voor het kandidaat-raadslid maar ook voor de partij. Het is daarom cruciaal om een goede afweging te maken of dit type netwerk van belang is voor de partij en het kandidaat-raadslid.

Soms is het noodzakelijk om afstand te nemen van het netwerk. Het is daarom belangrijk gezamenlijk te bepalen wat de toegevoegde waarde is van het netwerk.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

TASKFORCE - RIEC
Brabant - Zeeland
#samensterktegenondermijning